

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 18. julija 1857.

Kmet mora podučen biti.

Govor gosp. Fr. Eimuta, knez-Švarcenbergovega gospodarskega svetovavca, v velikem zboru na Dunaji 16. maja.

Srečno kmetijstvo je sreča dežele in ljudstva. Poglejmo okoli sebe! Vidili bomo, kako kupčija in obertnija čedalje bolj napreduje; koliko novega se vsako leto po svetu iznajde; blago to in uno je čedalje lepše, pa vendar čedalje bolji kup! Kako bi to móglo biti, ako bi se ne rabila sedaj marsiktera stvar za to in uno, od ktere se še našim prednikom sanjalo ni, da bi bila za kaj.

Poglejmo pa na naše kmetijstvo, posebno na kmetije naših kmetov! Koliko jih je, da so, kakor bi lahko bile in bi mógle biti, da bi gospodarju nêse več dobička! Celó malo. Na enega umnega gospodarja se jih našteje lahko 100, ki niso nič bolji kot hlapci. Poljodelstvo in živinoreja je še na nizki stopnji; kmetuje se le z roko, z glavo malo.

Ozrimo se v take dežele, kjer so kmetje bolj podučeni, omikani, in vidili bomo, kako tam kmetija cvetê, kako kmetje dobro stojê. Zakaj v naših deželah ni taka? Zato, ker so naše kmetije zaostale, — zato, ker naši kmetje ne poznajo tistih delavnic, kjer se kmetiški fant mora ravno tako kmetovanja učiti kakor „šustarski“ ali „šlosarski“ fant svojega rokodelstva, — zato, ker naši kmetiški ljudje nobene prave vednosti nimajo od nature, s ktero imajo vsaki dan opraviti.

Al da je tako, temu se ne smémo čuditi, saj še ni veliko let preteklo, kar smo pri nas spregledali in spoznali, da podlaga srečne države je srečno kmetijstvo.

Ali ni pri nas še preveč tista kriva misel ukoreninjena, da kmetu ni treba nič vediti in da za kmeta je vsak dober, če tudi za noben drug stan ni, in če tudi od umnega gospodarstva nobenega zapopadka nima?

Star pregovor je: „kolikor manj človek vé, toliko več verjame.“ Kaj pa verujejo več del naši kmetje? Oni verujejo, da je vse prav in dobro, kar so delali njih stari očetje. Oni verujejo na srečne in nesrečne dneve, na prerokovanja pratike, na copernice in hudobne babe, — oni mislijo, da so pravi gospodarji, če so veliko polja z žitom obsejali, če tudi je polje polno pirnice, čeravno njih živina strada, čeravno jim gnojnica odteka, se jim gnoj suši in drugih reči več.

Ako vidimo vse to, nam mora pač očitno biti, da naši kmetje potrebujejo boljšega podučjenja. Kako bi se dalo to doseči, je bilo že večkrat razlagano, in nazadnje je povsod to obveljalo, da prva potreba so kmetijske učilnice.

Tudi jaz živo spoznam potrebo kmetijskih učilnic, vendar sem prepričan, da s kmetijskimi učilnicami ne bode nikoli vse storjeno. Treba je, in to je po mojih mislih prvo potrebno, da se naše šole po kmetih drugač osnujejo in sicer tako, da se kmečkim fantom že v tih šolah, saj po večjem, tisti nauki razlagajo, ktere bojo pozneje kot kmetijski gospodarji potrebovali. Slavni Chevalier je resnično besedo izgovoril ko je rekel: „Nauk v kmetijskih rečéh je pravi začetni nauk v ljudskih šolah.“ (Ko je govornik te besede izustil, mu je zadonelo od vseh strani velikega zbora: Pravo, to je, pravo!)

Vendar od šol ne mislim tù govoriti, šola naj le obdeluje mladega duha kmečkega fanta, — naj mladino le sposobno naredí za poznejše podučenje in za pozneje opravila njenega stanú.

Al kdor hoče biti kmetovavec kakor mora biti, mu šolsko podučenje ni še zadosti. Treba je, da se v življenji marsikaj naučí. Treba je namreč, da veliko skusi in si po skušnjah svoj um razbistri, da vé vselej spoznati, kaj je prav, kaj mu je v prid, kaj ne, — da bistroumno presodi in prevdari vsako reč, — k vsemu temu se dá v šoli podlaga položiti, naučiti pa še le v življenji.

Namen tega mojega govora ni tedaj, potrebo šolskega podučjenja dokazavati, ampak nekaj družega, in to je, opomniti kako dobro in potrebno bi bilo, da bi, kakor drugi mladi rokodelci, tudi kmetiški fantje za kake leta po svetu šli (vandrati) in v ptujih krajih se kmetijstva učili.

(Konec sledí.)

Nadloga manjpremožnega rokodelca in kmeta in potreba hranilničnih podružnic po deželi.

Iz Gradca smo v 315. listu dunajskega časnika „Wanderer“ brali dopis, kateri pod gori navedenim nadpisom mnogo resničnega zapopada, kar veljá ne le za Štajarsko temuč za več drugih dežel, in zato smo prestavili omenjeni spis tudi v naš list. Glasí se takole:

Kdor si ne zatisne očí in pogleda okoli sebe, kaj počnó rokodelci in mali kramarji, bo pač marsikaj vidil, čemur se bo čudil. Marsikdo si misli, Bog vé kaj si prisluži rokodellec (antverhar), da ima rokodelstvo še zmiraj zlato dno in da imajo ti ljudje vsega dosti. Če pa bolj natanko pozvedáš, kako gré temu ali unemu, kateri pridno dela in nič ne zapravlja, bodeš, ne sicer vselej, pa vendar pogostoma slišal, da ga stiskajo nadloge. In kdo je tega tolikrat kriv? kaj je ena največjih nesreč za rokodelce in tudi večkrat za male kramarje? — ta, da preveč na upanje delajo in na upanje prodajajo. Rokodelec mora tako rekoč „iz rok v usta“ živeti, to je, česar potrebuje, si mora nasproti prislužiti.

Sirovo blago, ki ga za svoje rokodelstvo potrebuje, si mora kupiti za gotov denar, ali da ga plača v 2 ali 3 mescih. Kar pa on potem prodá, mora večkrat na upanje prodati, in če dobro gré, prejme plačilo še le čez leto in dan. Ali je mogoče, da bi mu dobro šlo, če ima svoje premoženje v bukvah, — če mu ne nese nobenih činžev, — in če dnarja, kadar ga potrebuje, ne dobí na pósodo ali le proti visokemu činžu? In kaj hoče početi, če mu je dnarja treba? — dobiti ga mora, čeravno ga upnik dêre, da se Bogu smili?

To nas pripelje na vprašanje: „kako in kje naj bi rokodelec in kmet potrebnega dnarja dobila?“ Vprašanje to je sila važno; Bog daj, da bi se rešilo kmali in kakor je treba.

Za majhne posojila imamo v naši deželi le zastavnico (Pfandhaus) in hranilnico (Sparrkasse); ali pri obeh je težava. V zastavnico ne nese človek rad, kar ima še kaj boljšega domá; pa kaj ima malopremožni rokodelec, razun svoje hišice in borne oprave, tudi, da bi mogel zastaviti?

Ravno tako težavno je rokodelcu od hranilnic kaj na pósito dobiti. V skor presilnem strahu, da bi izposójenega dnarja ne zgubile, je težko od njih kaj dobiti.

Kam po tem takem se moreta v potrebi obrniti rokodellec in kmet? Do tega ali unega znanca ali kakega drugega človeka, ki mu ga je kak mešetar nasvetoval. Kakošna se mu pa takrat godí, bo vsak lahko previdil, kteremu se je že primerilo, da je nanagloma kakih 100 goldinarjev potreboval, in je zvedil, da za-nj nima nobeden dnarja.

Po večjih mestih ni ta težava še tako velika; tū so saj zastavnice in hranilnice, tū ima vendar še kakošen človek dnarja, da ga posódi.

Al vsa druga je po malih mestih in po kmetih za rokodelca in kmeta? Tū ni ne zastavnice ne hranilnice, in vendar včasih dnarja hitro potrebujejo.

Tū je največja nadloga. Posebno kmet potrebuje večkrat dnarja. Kje ga hoče dobiti, če ne od kakega odertnika za visoke činže!

Imamo sicer na Dunaji posojilnico, ktera pa ne posoja manj kot čez 5000 gold. Al malo ljudi je, ki potrebujejo čez 5000 gold. na pósito, — dosti pa jih je, kterim je pomagano z manjšimi posojili.

V takih okoljśinah ni tedaj čuda, da povsod slišimo glas: naj hranilnice napravijo poddružnice po deželi.

Zraven tega, da bi posojevale dnar, po njih postavah zavarovan, ljudém po deželi, bi bile tudi pripravne vsakemu hlapcu, vsaki dekli, vsakemu delavcu, da bi lahko nesel svoje krajcarje njim hranit. Naše hranilnice, ktere so prava dobrota deželam, bi bile še vse druge dobrotnice, ako bi se zastaranemu kopitu odpovedale in zadostovale potrebam današnjega časa. Kmet se ne more deleč v mesto voziti, in tako ostanejo hranilnice, če so morebiti 100.000 ljudem odperte, vendar 90.000 drugim zaperte.

Ljudsko šolstvo na Krajskem.

Spisal A. Praprotnik.

(Dalje.)

V novidvorskem okraji je teržna srenja v Račah zboljšala učnikove dohodke od 55 gold. 32 kr. na 213 gold. 54 kr., zraven je prezidala poprejšnjo kaplanijo in spremeniła v prav primerno in prostorno šolsko poslopje. Nove šoli ste se osnovala v Št. Janezu z 201 gold. 36²/₄ kr., in v Boštanji z 200 gold. učnikovih dohodkov.

V mokronoškem okraji so v Št. Marjeti napravili novo šolo z 202 gold. 4 kr. učnikovih dohodkov; ravno tako tudi v Trebelnem z 161 gold. 56 kr., v Št. Kocijanu z 308 gold. 30²/₄ kr., kjer so tndi kupili za šolo lepo in prostorno hišo.

V Št. Rupertu so povzdignili učnikove dohodke od 141 gold. 45 kr. na 286 gold. 21 kr. V Mokrenogu so sozidali novo lepo šolsko poslopje, ki je veljalo okoli 3000 gold.

V trebniškem okraji je farna srenja v Trebnem poboljšala učnikove dohodke od 187 gold. 16 kr. na 249 gold. 35 kr., zraven pa je sklenila tudi razširiti šolsko izbo. Nove šoli ste oživele v Doleh z 172 gold. in pri sv. Križu pri Turnu z 167 gold. 7¹/₄ kr. učnikovih dohodkov. Dalje se po pobožnem sporočilu Miha Živovca z 3363 gold. izgotovuje nova šola v Št. Lorencu pri Temenici. Zboljšala se je šolska služba v Mirni od 101 gold. 50 kr. na 193 gold. 23³/₄ kr.

V noveškem okraji so se ustanovile štiri nove šole z naslednjimi učnikovimi dohodki: v Mirnipeci z 203 gold. 52²/₄ kr., v Prečni z 191 gold. 58 kr., v Št. Petru z 196 gold. 18³/₄ kr. in pri Beli cerkvi z 200 gold. Tudi Poljanci so sozidali novo šolo in zagotovili učniku 194 gold. 15²/₄ kr. dohodkov; v Stopičah bo dobival učnik 211 gold. 18¹/₄ kr. letnih dohodkov, in podučnikove dohodke v Čermošnici so povzdignili od 70 na 120 gold.

V kerškem okraji se je osnovala nova šola v Cerklah z 221 gold. 12²/₄ kr. učnikovih dohodkov. V Bučk se je utemelilo za učenika 250 gold. dohodkov, in za šolsko poslopje so obrnili in porabili stari farovž. V Kerškem so povzdignili učnikove dohodke od 73 gold. 40 kr. na 255 gold. 13 kr.

V kostanjevškem okraji v Čatežu se je zagotovilo učniku 203 gold. 11²/₄ kr. in v Dolneh 203 gold. 34²/₄ kr. dohodkov. V Št. Jerneji pa so k prejšnjim učnikovim dohodkom še privergli precej ajdove bere. Pri sv. Križu pri Kostanjevici je zagotovljeno učniku 202 gold. 11¹/₄ kr. letnih dohodkov.

Prav lepo napreduje tudi šolstvo v černomeljskem okraji. Mestna srenja v Černomlji je odločila za drugega učenika 300 gold. in prejšnje podučnikove dohodke je povzdignila od 70 na 200 gold.; tudi je sklenila razširiti šolsko poslopje.

V Planini se je zagotovilo učniku 183 gold. letnih dohodkov, in v Podzemlji 164 gold. 42 kr. Farna srenja v Vinici je zboljšala učnikove dohodke od 171 gold. 20 kr. na 267 gold. 4 kr. Dalje se je zagotovilo tudi pri novoosnovanih šolah v Dragatušu 200 gold., v Adlešici 139 gold. 37 kr. in v Proloki 135 gold. 25 kr. učnikovih dohodkov.

V kočevskem okraji se je posebno mestna srenja v Kočevji lepo obnesla za povzdigo ondotne šole. Ta ni le samo zboljšala učnikove dohodke od 150 gold. na 384 gold. 15³/₄ kr. in podučnikove od 70 na 200 gold., temuč je tudi svojo farno šolo povzdignila za poglavno šolo in ji je vsled tega še privergla 600 gold. letnih dohodkov. Tudi je prizidala k šolskemu poslopju še eno nadstropje, kjer so zdaj štiri prav prostorne šolske izbe. Za novo šolo v Banjaluki se je utemelilo 200 gold. in za postransko šolo v Dolenjem logu 114 gold. učnikovih dohodkov. V Koprivniku je učnikova služba zboljšana od 211 gold. na 240 gold. in v Reki od 200 gold. 53²/₄ kr. na 322 gold. učnikovih dohodkov. Oživele so se tudi štiri nove šole, in sicer v Morobici z 260 gold. 24²/₄ kr., v Dragi z 200 gold., v Getenicah z 175 gold. 50 kr. in v Osilnici z 212 gold. učnikovih dohodkov.

(Dalje sledí.)

Slovanski popotnik.

* Drobtinice za novo leto 1857. Učiteljem in učencem, starišem in otrokom v podúk in kratek čas. Na svetlo dal Mihael Stojan, braslovški dehanť. V Celovcu natisnil Janez Leon. — Prav veseli smo spet 12. tečaja milih „Drobtinic“, ktere moremo po pravici prave ljudske bukve imenovati. Zapopadek in beseda tudi letošnjega tečaja poterujeta to po vsem. Lepega blaga je nakupičenega obilo v njih, kterim so sopet svetli knez in škof lavantinski gg. Slomšek največ iz svojih dragocenih rokopisov darovali; te in vse druge sestavke, ki so jih prijatli „Drobtinic“ letošnjemu tečaju namenili, so dobro skušeni in narodu našemu predragi slovanski pisatelj goasp. tehant Stojan sopet lepo vredili pa tudi marsikako lepo drobtinico pridjali. Kakor je „Drobtinica“ že od njih začetka šega, tako tudi letošnji tečaj obsega mnogoverstne reči, največ pa pobožnega obsežka. Pisatelji, kteri so letošnje „Drobtinice“ obdarovali s svojimi doneski, so razun že goriimenovanega svitlega ustanovitelja in očeta „Drobtinic“ in pa prečastitega gosp. vrednika, še sledeči gospodje: Plaskan, J. Šehel, J. Levičnik, A. Lipovšek, A. Oliban, J. Šubic, P. Cizej, Paar, Franklin, J. Kosmač, J. Varl, Piki, Agrež, Robida, J. Hašnik, Zagorc, Leop. Gestrin, J. Virk, Sevšek, J. Pavalac, L. Dolinar, J. Orešnik, Povh in Bleiweis. Natisnjene so letošnje „Drobtinice“ z debelejšimi pismenkami, menda za to, da bi se vstreglo slabejim očém. Sklenemo pa pripo-